

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü: itkilərimiz və qazancımız

**Vüqar Bayramov, İqtisadi və Sosial
İnkişaf Mərkəzi, www.cesd.az**

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü: itkilərimiz və qazancımız

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü

(qısa xronologiya)

- 23 iyun 1997 - Üzvlənmə istəyi barədə ərizə təqdim olunub
- İyul 1997 – ÜTT Katibliyində Azərbaycan üzrə İşçi Qrupu yaradılıb
- 22 aprel 1999 – Xarici Ticarət Rejimi haqqında Memorandum
- 19 noyabr 1999 – Əlaqələndirmə Qrupu yaradılıb
- 7 mart 2002 – ABŞ Ticarət və İnkişaf Agentliyi (USAİD) ilə Texniki yardım layihəsi (TYL) üzrə Qrant Sazişi (I) imzalanıb
- 7 iyun 2002 - Azərbaycan üzrə İşçi Qrupunun I iclası keçirilib
- 22 avqust 2003 – ÜTT-yə üzv olmasına hazırlıq işləri üzrə Komissiya yaradılıb
- Oktyabr, 2003- İşçi Qrupları (9) yaradılıb
- İyun, 2005- Danışqlar (sual-cavab)
- Sentyabr, 2005 - ABŞ Ticarət və İnkişaf Agentliyi (USAİD) ilə Texniki yardım layihəsi (TYL) üzrə Qrant Sazişi (II) imzalanıb

Azərbaycanın ÜTT-yə üzlüyü:

prosesin sürəti qaneedicidirmi?

- ÜTT-yə üzvlma mürəkkəb prosedurları özündə birləşdirən hər bir ölkə üçün xarakterik xüsusiyyətlər kəsb edən məsələdir və onun müddəti ölkələr üzrə çox müxtəlif ola bilər (məsələn, Çin - 15 il, Qırğızıstan - 3 il)
- MDB ölkələrindən Qırğızıstan, Gürcüstan, Moldova, Ermənistan ÜTT üzvüdür, Rusiya, Ukrayna, Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Tacikistan üzvlma üzrə hazırlıq işləri gedir
- ÜTT son zamanlar qəbul olunan üzlər üçün şərtləri sərtləşdirməkdə davam edir

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü: təsir amilləri

- danışıqlara başlayarkən start imkanlarının əlverişli olmaması
- hökumətin bəzi üzvlərinin ÜTT-yə üzvolma məsuliyyətinin düzgün dərk etməmələri (korporativ maraqlar, məmur sahibkarlığı, inhisarlaşma və s.)
- islahatlarda (struktur, iqtisadi, institusional, hüquqi və s.) ləngiməsi
- kadr çatışmazlığı (hüquq, iqtisadiyyat, diplomatiya, beynəlxalq biznes və s.)
- zəruri elmi-tədqiqatların demək olar aparılmaması
- statistik məlumat bazasının zəifliyi
- prosesə özəl sektorun və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının demək olar cəlb edilməməsi

Azərbaycanın ÜTT-yə üzlüyü:

prosesin müddətinin və sürətinin qiymətləndirilməsi

- ÜTT-yə daxil olaq yoxsa olmayaq?
- Nə itirib, nə qazanırıq?
- ÜTT-yə üzvləmə iqtisadi yoxsa siyasi məsələdir?
- Liberallaşma yoxsa himayəçilik (proteksionizm)?
- Sahə yanaşması necə olmalıdır?
- ÜTT-yə hansı statusla üzv olmalı?
- ...?

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü: prosesin müddətinin və sürətinin qiymətləndirilməsi

ÜTT-yə üzvolma məqsəd deyil, vasitədir!

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü: qazanclarımız

- ÜTT institutları vasitəsilə geniş və zəngin informasiyaya çıxış əldə edilir, eyni zamanda bu institutların köməyi ilə ticarət mübahisələrinin ədalətli həllinə nail olunur;
- Sahibkarlar üçün ÜTT-yə üzv olan bütün dövlətlərin bazarına təminatlı çıxış imkanları yaranır
- Milli bazarda rəqabət artır
- İstehlakçılar daha ucuz və keyfiyyətli mal alırlar
- Mütərəqqi texnologiyaların, nou-hauların əldə edilməsi imkanları genişlənir
- Milli qanunvericiliyin beynəlxalq qanunvericiliyə uyğunlaşdırılması və bu sferada progressiv ölkələrin standartlarının tətbiqi vasitəsilə iqtisadi inkişaf və daxili bazar islahatları sürətləndirilir
- ÜTT чярчивясиндя хариъи-игтисади фяалиййят сациясиндя ишлямяк цццн йцксяк ихтисаслы кадрларын щазырланмасы имканлары йараныр

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü:

qazanclarımız (davamı)

- İqtisadiyyatın idarə olunmasında, xüsusən də xarici iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsində dövlətin rolu aşağı düşür, bu isə xarici ticarət və investisiya əməkdaşlığını stimullaşdırır
- Ölkəyə inam artır, onun investisiya və kredit riskliliyi azalır
- ÜTT üzvü olan bütün ölkələrin ərazisindən təminatlı tranzit hüququ əldə olunur
- Xarici ticarət prosedurlarının sadələşdirilməsi, idxal və ixrac əməliyyatlarının uçotu və hesabatı sisteminin şəffaflaşdırılması, süni bürokratik əngəllərin aradan qaldırılması nəticəsində gizli ticarət dövriyyəsinin və korrupsiyanın həcmi azalır
- Çoxtərəfli ticarət danışıqlarında tam və bərabər hüquqlu üzv dövlət olaraq iştirak edir və dünya ticarət siyasətinə təsir imkanları qazanır

Azərbaycanın ÜTT-yə üzvlüyü: itkilərimiz

- Ümumi adaptasiya tənəzzülü
- Dövlət büdcəsinə daxilolmaların azalması baş verə bilər
- Texnologiyaların idxalı üzrə patentlərdən istifadəyə görə komissiyon haqların ödənişi sənayenin xərclərini artırır və onların qiymət rəqabətində uduşunu azaldır
- Yerli istehsalın müdafiəsi imkanları azalır
- Tənzimlənən qiymətlərin dünya bazar səviyyəsinə çatdırılması istehlakçıların xərclərini artırır
- Hazır məhsulun idxalının üstün gəlirliyi baxımından idxalı əvəz edə biləcək sahələrə investisiya qoyuluşunun səmərəliliyi aşağı düşür və nəticədə milli iqtisadiyyata ümumi investisiya qoyuluşu azalır
- ...

Miflər və Reallıqlar

- **Birinci mif.** DTT-yə üzvülük global rəqabət nəticəsində daxili istehsalın sıradan çıxmasına və işsizlik səviyyəsinin artmasına səbəb olacaq.
- **Birinci reallıq.** Tarif dərəcələri ilə bağlı razılaşmalar bu təşkilat ilə aparılan danışıqlar prosesində müəyyənləşdirildiyindən DTT-yə üzvlük hökumətin daxili bazarı qorumaq imkanlarının tamamilə sıradan çıxması demək olmayacaq

Miflər və Reallıqlar

- **İkinci mif.** DTT-yə üzvlük xaricdən ucuz kənd təsərrüfatı məhsullarının ölkəyə "ayaq açmasına" səbəb olacaq və daxili istehsal müəssisələri rəqabət apara bilməyəcək. Nəticədə Azərbaycanın aqrar sektoru çökəcək və ölkə idxal məhsullarından asılı vəziyyətə düşəcək.
- **İkinci reallıq.** DTT üzvlüyündən sonra dövlət aqrar sektora himayədarlıq siyasətini davam etdirə bilər və bu birbaşa təşkilat ilə aparılan danışıqlardan asılıdır.

Miflər və Reallıqlar

- **Üçüncü mif.** Azərbaycanın bank sektoru, sığorta sənayesi, pensiya fondları xarici rəqabət ilə üz-üzə dayanmaqda acizdir. Azərbaycanın DTT-yə üzv olması ölkənin bank sektorunu iflic edəcək və xarici banklar əhalinin böyük qisminin depozitlərini toplayaraq onun xaricə ötürülməsinə nail olacaq.
- **Üçüncü reallıq.** DTT üzvlüyü xarici bank kapitallarının dərhal Azərbaycana daxil olmasına səbəb olmayacaq. Bu təşkilatın şərtlərinə görə, DTT üzvlüyündən sonra ölkəyə bank sektorunu inkişaf etdirmək üçün müəyyən vaxt verilir.

Miflər və Reallıqlar

- **Dördüncü mif.** Tariflərin aşağı salınması birbaşa xarici investisiyaların azalması hesabına idxalın kəskin şəkildə artmasına səbəb olacaq.
- **Dördüncü reallıq.** DTT üzvlüyü birbaşa xarici investisiyaların həcmnin artmasına və ixracyönümlü sənayenin imkanlarının genişlənməsinə səbəb olacaq.

Miflər və Reallıqlar

- **Beşinci mif.** DTT üzvlüyü korrupsiya üçün imkanları məhdudlaşdırdığından struktur islahatlarının əhəmiyyətini azaldır.
- **Beşinci reallıq.** DTT üzvlüyü Azərbaycan hökuməti ilə münaqişələrin həll edilməsində xarici istehsalçıları alətlərlə təmin edir. Əgər hökumət struktur islahatları aparmasa, Azərbaycan biznesi DTT üzvlüyündən əldə edilə biləcək qazanclardan məhrum ola bilər.

Miflər və Reallıqlar

- **Altıncı mif.** Regional azad ticarət razılaşmaları DTT-yə nisbətən daha vacibdir. DTT üzvlüyü Azərbaycana xüsusi üstünlüklər vəd etmir.
- **Altıncı realıq.** DTT-yə üzvlük regional ticarət razılaşmalarında Azərbaycanı əlavə alətlərlə təmin edəcək və ölkənin regional səviyyədə mövqelərinin möhkəmlənməsinə səbəb olacaq.

Miflər və Reallıqlar

- **Yeddinci mif.** Azərbaycanın coğrafi vəziyyəti və DTT-yə qoşulmaq Ermənistanla müharibə vəziyyətində olan ölkəmizin investisiya mühitinə heç bir halda müsbət təsir göstərməyəcək. Azərbaycana istehsalçılar deyil, tacirlər gələcək.
- **Yeddinci reallıq.** Korrupsiya səviyyəsi aşağı salınan, iqtisadi azadlıq indeksi yüksələn, iqtisadi liberallaşma həyata keçirilən və qanunların aliliyi təmin edilən ölkədə coğrafi amillər öz əhəmiyyətini itirir.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirik

İqtisadi və Sosial İnkişaf Mərkəzi,
www.cesd.az